AUT, XLV, 2007, p. 291-294
– Recenzii –

FLORINA-MARIA BĂCILĂ, *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2007, 376 p.

Interesul manifestat în lingvistica românească pentru cercetarea omonimiei – privită adesea ca „accident", „anomalie" semiotică sau „boală a limbii" – s-a concretizat în numeroase studii mai extinse ori de proporţii mai reduse, fără însă a se putea spune că vreunul dintre acestea sau toate la un loc i-ar fi epuizat aspectele şi, mai ales, fără ca investigaţia temei să nu fie marcată de unele inconsecvenţe. Explorarea omonimiei în ansamblul său, ca domeniu problematic şi ca loc al unor controverse vii, controverse preocupate de mai buna înţelegere a mecanismelor şi funcţionării sale, cu consecinţe practice multiple, ne apare absolut necesară.

Lucrarea *Omonimia în limba română. Privire monografică*, elaborată de Florina-Maria Băcilă, se înscrie pe aceste coordonate. Cu titlu semnificativ pentru amploarea cercetării, ea constituie o veritabilă *monografie* asupra unui fenomen lingvistic incitant şi viu discutat. Un demers de asemenea anvergură pretinde un anumit tip de cercetător care să dispună de câteva însuşiri preţioase, printre care capacitate de sistematizare, de reflecţie critică, spirit de observaţie şi analiză, acribie, meticulozitate, altfel spus, competenţa de a „construi" o monografie atotcuprinzătoare.

Volumul de faţă ocupă un loc special în rândul cercetărilor româneşti pe această temă, majoritatea adâncind numai una dintre părţile componente ale limbii române afectate de omonimie. Întrucât aceste studii ofereau, prin însuşi specificul obiectivului lor, fatalmente limitativ, descrieri parţiale ale unui atare fenomen complex, Florinei-Maria Băcilă i-a apărut firesc tentaţia unei abordări globale, totalizante a omonimiei în limba română.

Pe baza principiului – enunţat în *Argument* (p. 11-12) – conform căruia abordarea tuturor compartimentelor limbii trebuie să se facă de pe o poziţie nu exclusivist lingvistică, ci integratoare, cartea propune, de-a lungul a 376 de pagini, o imagine panoramică a omonimiei româneşti, sub forma unui „itinerar" extrem de interesant, alcătuit din nu mai puţin de 12 capitole, orânduite logic şi axate, în fapt, pe trei segmente. Primul se ocupă de istoricul problemei şi cuprinde capitolele I. *Conceptul de* **omonimie**. *Note despre definiţia omonimelor* (p. 17-27), II. *Tratarea omonimelor în dicţionare* (p. 28-40) şi III. *Din istoricul lexicografiei omonimice româneşti* (p. 41-63). Al doilea segment porneşte tot din datele primei părţi, incluzând capitolele IV. *Sursele omonimiei* (p. 64-101) şi V. *Omonimia – modele structurale* (p. 102-192), la care se adaugă *Omonimia în graiurile populare româneşti* (capitolul VI, p. 193-209) şi *Omonimia în textul literar* (capitolul XI, p. 336-353). Partea a treia se referă la relaţiile dintre omonimie şi alte sfere ale vocabularului, discutate pe larg în capitolele VII.

BDD-R40 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 22:53:11 UTC)

Omografie şi omofonie. Ortograme (p. 210-246), VIII. *Raportul dintre omonimie şi polisemie* (p. 247-262), IX. *Omonimia între sincronie şi diacronie* (p. 263-284) şi X. *Consecinţele omonimiei. Mijloace „terapeutice”* (p. 285-335). Lucrarea mai cuprinde un capitol de *Consideraţii finale* (p. 354-355), liste de *Sigle şi abrevieri bibliografice* (p. 13-15), *Abrevieri* (p. 15-16), *Izvoare literare* (p. 356-357) şi o *Bibliografie* defalcată în A. *Volume* (p. 357-368) şi B. *Studii şi articole* (p. 368-375).

Între aceste părţi ale lucrării, deopotrivă de meticulos elaborate, există şi note de nuanţă, de limpiditate şi aport propriu. În primele capitole, consacrate istoricului problemei, Florina-Maria Băcilă dovedeşte o foarte bună cunoaştere a scriiturii dedicate fenomenului în discuţie, scriitură pe care o analizează cu fervoare şi nedisimulată plăcere. În numele unei probităţi ştiinţifice elementare, autoarea a reuşit o lectură cvasiexhaustivă a dicţionarelor speciale de omonime şi a principalelor lucrări lexicografice româneşti, evaluându-le obiectiv incontestabilele merite, dar intrând, în acelaşi timp, într-un dialog critic, chiar polemic, cu unele dintre soluţiile care vizează reprezentarea seriilor omonimice. Rezultatele acestei cercetări, plasate la începutul lucrării (în capitolele II şi III), prezintă o componentă „critică” la fel de importantă ca dezvoltările în registru „pozitiv”: străduinţa autoarei se îndreaptă spre a arăta ce presupun, sub aspectul implicaţiilor practice, inconsecvenţa şi subiectivismul atestărilor lexicografice ale seriilor omonimice, datorate, în bună măsură, diversităţii criteriilor formulate în tratarea „frontierelor” dintre omonimie şi polisemie. De altfel, dificultăţile legate de identificarea unor criterii riguroase de distingere între lexemul polisemantic şi lexemele omonime constituie substanţa capitolelor *Omonimele semantice* şi *Raportul dintre omonimie şi polisemie*.

Partea a doua a demersului ştiinţific impresionează prin tratarea, cu lux de amănunte, a *surselor omonimiei*, aşa cum transpar ele din cercetările de până acum pe materialul românesc (A. *Convergenţa fonetică*, B. *Derivarea*, C. *Divergenţa semantică*, D. *Etimologia populară, sub influenţa paronimiei*), şi a tipologiei propuse în organizarea structurală a acesteia (A. În funcţie de laturile limbii pe care le implică: 1. *Omonimia la nivel lexical*, 2. *Omonimia la nivelul afixelor*, 3. *Omonimia la nivel lexico-gramatical*, 4. *Omonimia la nivel morfologic*, 5. *Omonimia la nivel sintactic*, 6. *Omonimia la nivel frazeologic*, 7. *Omonimia la nivel fonologic*; B. În funcţie de cauzele care o generează: 1. *Omonimele etimologice*, 2. *Omonimele semantice*, 3. *Omonimele derivaţionale (derivate)*; C. În funcţie de domeniile în care se manifestă (din perspectiva unor variante funcţionale): 1. *Omonimia în onomastică*, 2. *Omonimia în terminologie*, 3. *Omonimia la nivelul abrevierilor*, 4. *Omonimia interlingvistică*; D. În funcţie de formele sub care apare: *Omonimia totală vs omonimia parţială*; E. În funcţie de nivelul stilistico-funcţional în care este prezentă: *Omonimia tolerabilă vs omonimia intolerabilă*) – clasificări ale omonimelor prezentate într-o descriere sistematizată şi ilustrate cu un material lingvistic adecvat.

Disocierile teoretice sunt subtile, nuanţate pertinent şi argumentate cu fineţe. De pildă, în capitolul *Omonimia la nivel morfologic*, Florina-Maria Băcilă studiază minuţios atât morfemele care au o realizare comună, cu condiţia să apară în zone diferite ale aceleiaşi paradigme, fiind distincte ca valoare şi ca funcţie, cât

BDD-R40 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 22:53:11 UTC)

şi elementele morfematice cu rolul de a deosebi diverse părţi de vorbire, subliniind – pe baza unor exemple bine alese, inedite şi convingătoare, oferite de limba română, dar şi de alte limbi (în special franceză) – importanţa omonimiei morfologice în clasificarea flexionară a substantivului, a adjectivului şi a verbului. Un capitol amplu este dedicat înregistrării şi analizei unui inventar bogat de omonimii sintactice în limba română.

Contribuţia originală a cercetătoarei se vădeşte, cu precădere, în capitolele *Omonimia în graiurile populare româneşti* şi *Omonimia în textul literar*, acesta din urmă rânduit, poate nu întâmplător, la încheierea cercetării, ca un corolar al ideii că omonimia este şi o sursă importantă de efecte expresive, un fenomen de stilistică a limbii, de cultură filologică, în ultimă instanţă, nu doar de îngustă lexicologie.

Pe aceeaşi linie valorică se situează şi partea a treia a lucrării, dedicată interferenţelor dintre omonimie şi alte sfere lexicale, un deosebit interes practic pentru cultivarea limbii prezentându-l consideraţiile privitoare la omografie, omofonie şi ortograme. Dincolo de sintetizarea oportună a mijloacelor multiple de care dispune limba română pentru a rezolva coliziunea omonimică, unul dintre meritele incontestabile ale autoarei este acela de a fi evidenţiat exploatarea intenţionată a omonimiei în calambururi, în jocurile de cuvinte, aducând în atenţie (în subsidiar) problema, încă deschisă, a competenţei poetice şi chestiunile legate de punerea în poziţie activă a agenţilor comunicării.

În capitolul XII. *Consideraţii finale* (p. 382-384), Florina-Maria Băcilă arată că omonimia poate constitui un criteriu de caracterizare a unei limbi, bogăţia ei dând seama de configuraţia, de specificul limbii respective. Din această perspectivă, autoarea precizează că româna nu se plasează în rândul celor cu predispoziţie pentru omonimie, limba noastră manifestând preferinţă pentru cuvintele plurisilabice şi cunoscând o acţiune mai ponderată a legilor fonetice (în comparaţie cu franceza, de exemplu), fapt care diminuează semnificativ probabilitatea apariţiei unor coincidenţe fonetice întâmplătoare.

Redactată la un nivel de maximă exigenţă ştiinţifică, lucrarea *Omonimia în limba română. Privire monografică* ambiţionează (şi izbuteşte să ofere) o viziune integratoare asupra fenomenului în discuţie, urmărit în toate manifestările sale din limba română. După cum reiese din cele arătate mai sus, Florina-Maria Băcilă se „avântă” în studiul omonimiei la nivelul cuvântului şi la cel al unor unităţi inferioare (afixe, morfeme) sau superioare lui (omonimia sintactică ori frazeologică), relevând implicaţiile acesteia atât în plan evolutiv (diacronic), cât şi sub aspect funcţional-sincronic, la nivelul limbii comune (literare) şi la cel al variantelor teritoriale, precum şi în relaţia cu alte fenomene (omografia, omofonia, polisemia, sinonimia, paronimia). În cercetare, autoarea împleteşte judicios observaţiile lexicale cu cele de natură stilistică, dialectologică sau sociolingvistică.

Ne aflăm în faţa unei monografii atent documentate, sistematice, bogate în informaţii, sugestii şi interpretări originale, cu o bibliografie substanţială, adusă la zi, monografie a cărei apariţie le este utilă nu numai lingviştilor – îndeosebi lexicografilor, lexicologilor, semanticienilor –, ci şi tuturor celor preocupaţi de problemele comunicării. Impresionanta listă a lucrărilor citite (nu doar citate!) şi

BDD-R40 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 22:53:11 UTC)

notele de subsol (914) probează curajul Florinei-Maria Băcilă de a-şi încerca aptitudinile evidente de cercetător într-un domeniu vast, mult discutat şi extrem de controversat. Caracterul sobru şi elegant al expunerii, acribia, minuțiozitatea analizelor, modelul scriptural propus, remarcabil ca ideație, convingător, fluent, bine articulat, precum şi stilul elevat, clar şi concis exprimă personalitatea autoarei, făcându-ne să înțelegem pentru ce, după Buffon, „le style est l'homme même".

Livia Vasiluță

BDD-R40 © 2007 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 22:53:11 UTC)